

BUITEN

25^E JAARGANG N^O. 48

ZATERDAG 28 NOVEMBER 1931

Foto C. J. Steenberg

AAN DE VIJZELGRACHT TE AMSTERDAM
EEN MERKWAARDIG STADSBEELD, DAT WELDRA DOOR DEMPING EEN ANDER AANZIEN ZAL KRIJGEN

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

AAN DE VIJZELGRACHT TE AMSTERDAM (ILL.) . . .	BLZ. 565
EEN BIG IS EEN BIG, DOOR ELIAS PARKER BUTLER	BLZ. 566, 576
OM EN BIJ „DE GEESTEN” (SLOT), (GEÏLL.) DOOR	
A. W. FRANCKEN	BLZ. 568—570
WITWENSÖMMERLI, DOOR KERST ZWART	BLZ. 570—571
TROPISCHE ORCHIDEEËN (GEÏLL.), DOOR A. J. VAN	
LAREN	BLZ. 570—573
DE MYSTIEKE ZIEL VAN FINLAND (GEÏLL.), DOOR	
E. LINDVAI—DIRCKSEN	BLZ. 573—576
BUITEN WONEN, DOOR GEERTRUIDA CARELSEN	BLZ. 575—576
PARLEVINKER, DOOR MR. C. BAKE	BLZ. 576

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74-76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

EEN BIG IS EEN BIG

DOOR ELLIS PARKER BUTLER

MIKE Flannery, de agent te Westcote van de Interurban Express Company, leunde met gebalde vuist over de toonbank van zijn kantoortje, terwijl mijnheer Morehouse, rood van woede, aan den anderen kant stond. Hun strijd was lang en verhit geweest en ten slotte kon mijnheer Morehouse geen woord meer uitbrengen. De oorzaak van hun twist stond tusschen hen in op de toonbank: een zeepkistje, waarop, inplaats van een deksel, eenige latjes waren gespijkerd, zoodat het een primitief, maar bruikbaar hok was voor twee gevlekte Guineesche biggetjes, die gretig aan een slablad knabbelden. „Doe, wat je niet laten kunt”, schreeuwde Flannery, „betaal en neem ze mee, of betaal niet en laat ze staan. Voorschrift is voorschrift, meneer Morehouse en Mike Flannery wil geen standje oploopen, door het te ontduiken”. „Maar, eeuwige, stomme idioot”, schreeuwde mijnheer Morehouse woedend terug, een dun boekje onder den neus van den agent houdend, „kun je niet lezen? In je eigen, duidelijk gedrukte tarief? Huisdieren, honden, katten en dergelijke, tamme, van Franklin naar Westcote, behoorlijk verpakt in kratten of kisten, 25 cents per stuk!” Verontwaardigd smeed hij het boek op de toonbank. „Wat wil je nog meer? Zijn dit geen huisdieren? Zijn ze niet tam? Zijn ze niet behoorlijk in een krat verpakt? Nou dan?” Hij keerde zich om en liep snel heen en weer, met een gezicht als een donderwolk. Plotseling wendde hij zich weer tot Flannery en zeide, met een geforceerd-kalme stem, lanzaam en zoo sarcastisch mogelijk: „Huisdieren, h-u-i-s-d-i-e-r-e-n, vijf en twintig cents per stuk. Er zijn er twee: een, twee. Tweemaal vijf en twintig cent is vijftig cent. Kun je dat snappen? Ik wil je de vijftig cent geven”. Flannery nam het boek op, bladerde er in en sloeg bladzijde 64 op. „En ik neem de vijftig cent niet”, fluisterde hij spottend. „Hier is het reglement. Wanneer de agent twijfel koestert aangaande de toepassing van twee tarieven, zal hij het hoogste berekenen. De geadresseerde kan over het te veel betaalde bij de maatschappij reclameeren. In dit geval, meneer Morehouse, ben ik in twijfel. Dit zijn misschien wel huisdieren en tam ook, maar ik ben er zeker van, dat het biggen zijn en het tarief zegt duidelijk: „Biggen van Franklin naar Westcote dertig cent per stuk.” En, meneer Morehouse, volgens mijn kennis van rekenkunde is tweemaal dertig cent zestig cent”. Mijnheer Morehouse schudde woedend het hoofd. „Nonsens”, brulde hij, „vervloekte nonsens, zeg ik je. Wat, jij stomme buitenlander, dat voorschrift bedoelt gewone biggen, van varkens, niet Guineesche biggen!” Flannery bleef koppig. „Een big is een big”, zeide hij met nadruk, „Guineesche biggen of Italiaansche of Iersche biggen, dat is allemaal hetzelfde, zoowel voor de express company als voor mij. De nationaliteit van de big maakt geen verschil van differentie in het tarief, meneer Morehouse. Dat zou hetzelfde zijn voor Hollandsche biggen of Russische biggen. Ik ben hier om de

belangen van de express company te behartigen en niet om twistgesprekken in diverse talen te houden over buitenlandse biggen en uit te maken, of ze in China of in Tipperary geboren zijn”. Mijnheer Morehouse twijfelde. Hij beet zich op de lippen en hief toen wild de armen ten hemel en schreeuwde: „Nou, goed dan, je zult ervan hooren. De president van de maatschappij zal het weten. 't Is een schandaal. Ik heb je vijftig cent aangeboden en je weigert ze. Houd de biggetjes, tot je bereid bent de vijftig cent te accepteren, maar, bij God, man, als er een haar op het hoofd van die arme beesten wordt gekrenkt, zul je met de wet kennis maken!” Hij draaide zich om en sloeg de deur hard achter zich dicht. Flannery nam voorzichtig het kistje van de toonbank en zette het in een hoek. Hij trok zich nergens iets van aan en genoot van de voldoening van een trouw dienaar, die zijn plicht gedaan heeft en goed gedaan heeft. Mijnheer Morehouse ging woedend naar huis. Zijn zoontje, dat op de Guineesche biggetjes gewacht had, was zoo slim om hem niet ernaar te vragen. Het was een normaal kind en had daarom altijd een kwaad geweten, als zijn vader boos was. De jongen liep dus stilletjes om het huis weg. Er is niets zoo kalmeerend voor een schuldig geweten, als buiten schot te blijven. Mijnheer Morehouse rende het huis binnen. „Waar is de inkt?” schreeuwde hij tegen zijn vrouw, zoodra hij zijn voet over den drempel had gezet. Mevrouw Morehouse sprong met een schuldbewust gevoel op. Zij gebruikte nooit inkt; zij had den inkt niet gezien, noch weggezet, ook niet aan inkt gedacht, maar de toon van haar echtgenoot overtuigde haar van haar schuld, een jongen ter wereld te hebben gebracht en zij wist, dat, als haar man iets met luide stem verlangde, dat de jongen het had gebruikt. „Ik zal Sammy gaan zoeken”, zeide zij gedwee. Toen de inkt gevonden was, begon mijnheer Morehouse snel te schrijven en toen de brief af was, glimlachte hij triomfantelijk. „Dat zal dien idioten Ier wel op zijn nummer zetten”, riep hij uit. „Als ze dezen brief krijgen, zal hij een ander baantje moeten gaan zoeken, nou!” Een week later ontving mijnheer Morehouse een lange, officieele envelop met den naam van de Interurban Express Company in den linker bovenhoek. Hij opende den brief, die het nummer A 6754 droeg en luidde: „Onderwerp: Tarief voor Guineesche biggen. Mijnheer. Wij ontvingen Uw schrijven betreffende het tarief voor Guineesche biggen van Franklin naar Westcote, geadresseerd aan den President van deze maatschappij. Alle klachten over de veel betaalde vracht behooren te worden geadresseerd aan de klachten-afdeeling”. Mijnheer Morehouse schreef zes pagina's met het meest vlijmende sarcasme, gesputter en commentaar en zond die aan de klachten-afdeeling. Enige weken later ontving hij antwoord; zijn laatste schrijven was aan den brief gehecht. „Mijnheer”, zoo luidde het schrijven, „Uw brief van den 16en aan deze afdeeling gericht, betreffende het tarief voor Guineesche biggen van Franklin naar Westcote, hebben wij ontvangen. Wij hebben de zaak opgenomen met onzen agent te Westcote en diens antwoord sluiten wij hierbij in. Hij deelt ons mede, dat U geweigerd hebt de zending in ontvangst te nemen en de kosten te betalen. Derhalve hebt U geen vordering op onze maatschappij en betreffende het juiste tarief gelieve U zich te wenden tot onze tarieven-afdeeling”. Mijnheer Morehouse schreef aan de tarieven-afdeeling. Hij zette de zaak duidelijk uiteen en gaf uitvoerig commentaar, zelfs haalde hij een pagina of twee uit de encyclopedie aan, om te bewijzen, dat Guineesche biggen geen gewone biggen waren. Met de nauwkeurigheid van maatschappijen, die volgens een bepaald systeem worden beheerd, werd mijnheer Morehouse's brief genummerd, ingeschreven en naar de diverse afdeelingen gezonden. Duplicaten van den vrachtbrief, manifest, Flannery's reçu voor de zending en verschillende andere papieren werden aan den brief gehecht en naar den chef van de tarieven-afdeeling gezonden. De chef van de tarieven-afdeeling legde zijn beenen op zijn lessenaar, geeuwde en keek achteloos de paperassen door. „Juffrouw Kane”, zeide hij tot zijn typiste, „neemt U even dezen brief op: Agent Westcote, N. J. Gelieve mede te delen, waarom voor de zending, bedoeld in de aangehechte stukken, de berekening van het tarief voor huisdieren, tamme, werd geweigerd!” Juffrouw Kane schreef eenige krullen en hanepooten op haar blocnote en wachtte verder af. De afdeelingchef liep de papieren nog eens door. „Hè? Guineesche biggen?”, zeide hij, „waarschijnlijk al doodgehongerd! Voeg er bij: Verzoeken op te geven, in welken toestand de zending zich op het oogenblik

bevindt". ☼ Hij wierp de papieren op den lessenaar van de typiste, nam zijn voeten van den zijne weg en ging uit om koffie te drinken. ☼ Toen Mike Flannery den brief ontving, krabde hij zich het hoofd. ☼ „Verzoeken toestand van de zending op te geven”, herhaalde hij nadenkend. „Ik ben benieuwd, wat die klerken nou weer willen weten. De toestand, zegt-ie? Die biggen genieten goddank een goede gezondheid, zoover ik kan nagaan, maar ik ben nooit een dierenarts geweest. Misschien willen die klerken, dat ik er den biggendokter bij haal, om hun den pols te voelen. Maar één ding weet ik wel, dat is, dat ze een reuze appetijt hebben voor hun grootte. Eten! Als de gewone biggen thuis net zoo'n honger hadden, dan zouden we in Ierland een hongersnood hebben!” ☼ Om zeker te zijn, dat zijn rapport den toestand op het laatste oogenblik zou weergeven, ging Flannery naar het hok, achter in het kantoor, om naar de biggetjes te kijken. Zij waren in een grootere kist ondergebracht, een manufacturenkist. Flannery telde de diertjes: „een, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven, acht. Zeven gevlekte en een heelemaal zwart. Allemaal flink en gezond en eten als hippopotamusjes”. ☼ Hij ging naar zijn lessenaar en schreef: „Den Heer Morgan, chef der tarieven-afdeeling. Waarom ik zeg dat deze buitenlandsche biggen biggen zijn dat is omdat het biggen zijn en dat zullen ze blijven tot u zegt dat het niet waar is zooals het tariefboek zegt en houdt mij niet voor den gek u weet het evengoed als ik ze zijn allemaal gezond en hoop u hetzelfde. P.S. Er zijn er nu acht, allemaal goeie eters. P.S. Ik betaalde tot nu toe twee dollar voor kool waarvan ze houden zal ik declaratie daarvoor zenden?” ☼ Morgan, de chef van de tarieven-afdeeling, lachte, toen hij dezen brief ontving. Hij las hem over en werd ernstig. „Verduiveld”, zeide hij, „Flannery heeft gelijk: een big is een big. Ik zal de zaak hoogerop bespreken. Juffrouw Kane, wilt U intusschen dezen brief opnemen: „Agent Westcote, N.J. Betreffende zending Guineesche biggen, no. A 7654. Art. 83 van de Algemeene Instructies voor Agenten schrijft duidelijk voor, dat agenten van den geadresseerde zullen innen alle kosten van voeder, etc. etc. benodigd voor levende dieren, onderweg of in bewaring. Verzoeken de kosten van den geadresseerde te innen”. ☼ Den volgenden dag ontving Flannery den brief en lachte, toen hij hem las. ☼ „Verzoeken te innen”, zeide hij tot zichzelf. „Wat kunnen die klerken toch klemsen. Ik \$ 2.25 incasseeren van meneer Morehouse! Ik ben benieuwd, of die klerken weten, wie meneer Morehouse is. Krijgen zal ik het geld, o, jee, stellig! Meneer Morehouse, twee dollar vijf en twintig alsjeblijft. Natuurlijk, mijn beste vriend Flannery, 't is me aangenaam! Jawel, nix hoor!” ☼ Flannery reed met den expresswagen naar het huis van mijnheer Morehouse. Mijnheer Morehouse deed zelf open. ☼ „Aha”, riep hij, zoodra hij Flannery gewaar werd. „Je bent dus eindelijk tot inzicht gekomen, hè? Dat dacht ik wel. Breng de doos maar binnen”. ☼ „Ik heb geen doos”, zei Flannery koel. „Ik heb een rekening voor meneer John C. Morehouse voor twee dollars en vijf en twintig cent voor koolblaren, die zijn biggen hebben opgegeten. Wilt U die betalen?” ☼ „Betalen? Kool?”, hijgde mijnheer Morehouse. „Je wilt beweren, dat twee kleine Guineesche biggetjes . . .” ☼ „Acht”, zei Flannery, „vader, moeder en zes kinderen. Acht!” ☼ Tot antwoord smeet mijnheer Morehouse de deur in Flannery's gezicht toe. Flannery keek verwijtend naar de deur. „Ik neem aan, dat de geadresseerde de kool niet wenschte te betalen”, zeide hij. „Ik weet, hoe de menschen doen, als ze niet willen betalen en deze geadresseerde weigert een enkel koolblaadje te betalen en zou mij graag zien hangen”. ☼ Mijnheer Morgan, de chef van de tarieven-afdeeling besprak de zaak van de Guineesche biggetjes met den President van de Interurban Express Company. De president nam de kwestie, of biggen biggen waren, nogal luchtig op. ☼ „Wat is het tarief voor biggen en wat voor tamme huisdieren?”, vroeg hij. ☼ „Biggen dertig cent en huisdieren vijf en twintig cent”, zeide Morgan. ☼ „Dan zijn de Guineesche biggen natuurlijk biggen”, zeide de president. ☼ „Juist”, gaf Morgan toe, „zoo zie ik het ook. Iets, dat onder twee tarieven kan worden gerangschikt, moet natuurlijk volgens het hoogste vervoerd worden. Maar zijn Guineesche biggen wel biggen? Zijn het geen konijnen?” ☼ „Nu ik erover nadenk”, zeide de president, „geloof ik, dat ze meer lijken op konijnen. Een soort tusschending tusschen biggen en konijnen. De kwestie is: behooren Guineesche biggen tot de familie der gewone biggen? Ik zal het aan Professor Gordon vragen, die is een autoriteit op dat gebied. Laat de stukken maar hier”. ☼ De president legde de papieren op

zijn lessenaar en schreef aan Professor Gordon. Ongelukkigerwijs was de professor in Zuid-Amerika op een zoölogische expeditie en de brief werd hem nagezonden door zijn vrouw. Daar de professor in het hoogste gedeelte van het Andesgebergte was, waar geen blanke nog ooit was doorgedrongen, duurde het maanden, voordat de brief hem bereikte. ☼ De president vergat de Guineesche biggen, Morgan vergat ze, mijnheer Morehouse vergat ze, maar Flannery vergat ze niet. De eene helft van zijn tijd besteedde hij aan de belangen van zijn agentschap, de andere helft aan de Guineesche biggen. Lang voordat Professor Gordon den brief van den president ontving, kreeg Morgan er een van Flannery. ☼ „Aangaande die biggen”, zoo luidde de brief, „wat zal ik doen ze hebben een sterk ontwikkeld familieleven geen rassenzelfmoord hier nu zijn er twee en dertig zal ik ze verkoopen dit expeditiekantoor is toch geen dierentuin antwoord spoedig”. ☼ Morgan nam een telegramformulier en schreef: „Agent, Westcote N. J., verkoop geen biggen”. Daarop schreef hij een brief aan Flannery, waarin hij diens aandacht erop vestigde, dat de biggen niet het eigendom waren van de maatschappij, maar eenvoudig in bewaring waren gedurende de afwikkeling van een verschil aangaande het tarief. Hij drukte Flannery op het hart zoo goed mogelijk voor de dieren te zorgen. ☼ Flannery keek naar de biggen met den brief in de hand en zuchtte. De manufacturenkist was te klein geworden. Hij schutte twintig voet van de kantooruimte met planken af om een ruim en luchtig verblijf voor de biggen te hebben en ging weer aan zijn werk. Hij werkte met koortachtige haast als hij onderweg was op zijn ritten, want de biggen moesten verzorgd worden en namen het grootste gedeelte van zijn tijd in beslag. Eenige maanden later nam hij uit wanhoop een stuk papier, schreef er het getal 160 op en zond dit aan Morgan. ☼ Morgan zond het terug met verzoek om opheldering. Flannery antwoordde: „Een zijn nu 160 van die verduivelde biggen om godswil laat mij ze verkoopen wilt u dat ik gek word?” En Morgan seinde terug: „Geen biggen verkoopen”. ☼ Kort daarop ontving de president van de express company een brief van Professor Gordon. Het was een lang en geleerd epistel, maar de hoofdzaak was, dat de Guineesche big de Cavia aparoea was, terwijl de gewone big behoorde tot het geslacht Sus van de familie der Suidae. Hij merkte nog op, dat zij vruchtbaar waren en zich snel vermenigvuldigden. ☼ „Het zijn geen biggen”, zeide de president gedeceideerd tot Morgan. „Het tarief is vijf en twintig cent”. ☼ Morgan maakte de noodige aantekeningen op de stukken, die in dossier A 7654 waren aangegroeid en zond die aan de contrôle-afdeeling. De contrôle-afdeeling had eenigen tijd noodig om de zaak na te gaan en schreef, na het gebruikelijke oponthoud, een brief aan Flannery, dat, daar hij nu 160 Guineesche biggen in bewaring had, die het eigendom waren van geadresseerde, hij ze moest afleveren tegen de kosten à 25 cent per stuk. ☼ Flannery bracht een geheelen dag door met zijn pupillen door een nauwe opening in hun hok te drijven om ze te tellen. ☼ „Contrôle-afdeeling”, schreef hij, toen de telling beëindigd was, „u hebt het mis misschien waren er op een zeker oogenblik 160 biggen maar wordt eens wakker en ga met je tijd mee ik heb er precies achthonderd zal ik nu 800 berekenen of hoe wat moet ik doen met de \$ 64.— die ik heb uitgelegd voor kool?” ☼ Een groot aantal brieven werden heen en weer geschreven, voordat de contrôle-afdeeling begreep, hoe het kwam, dat er instructies waren gegeven om 160 biggen af te leveren, inplaats van 800 en nog meer brieven waren er noodig, om haar aan het verstand te brengen, wat bedoeld werd met „kool”. ☼ Flannery had nu nog maar een paar voet ruimte overgehouden in het voorste gedeelte van zijn kantoor, de biggen hadden de rest van de kamer voor zich en twee jongens waren den geheelen dag aan het werk om ze te verzorgen. Den dag na dien, waarop Flannery de biggetjes had geteld, waren er weer acht bij gekomen en tegen den tijd, dat de contrôle-afdeeling hem opdracht gaf er 800 af te leveren, had Flannery alle pogingen opgegeven om zich te bemoeien met de ontvangst en aflevering van goederen. Zoo snel mogelijk bouwde hij hokken rond het kantoor, de eene verdieping boven de andere. Hij had vierduizend vier en zestig Guineesche biggen te verzorgen en er kwamen er dagelijks bij. ☼ Onmiddellijk na de machtiging om af te leveren zond de contrôle-afdeeling een tweeden brief, maar Flannery had het te druk om hem te openen. Zij schreven nog eens een daarop volgde een telegram: „Fout in rekening voor Guineesche biggen. (Slot op bladz. 576)

OM EN BIJ DE GEESTEN. KIJKJE IN RIJSBURG

OM EN BIJ DE GEESTEN

DOOR A. W. FRANCKEN. (Slot)

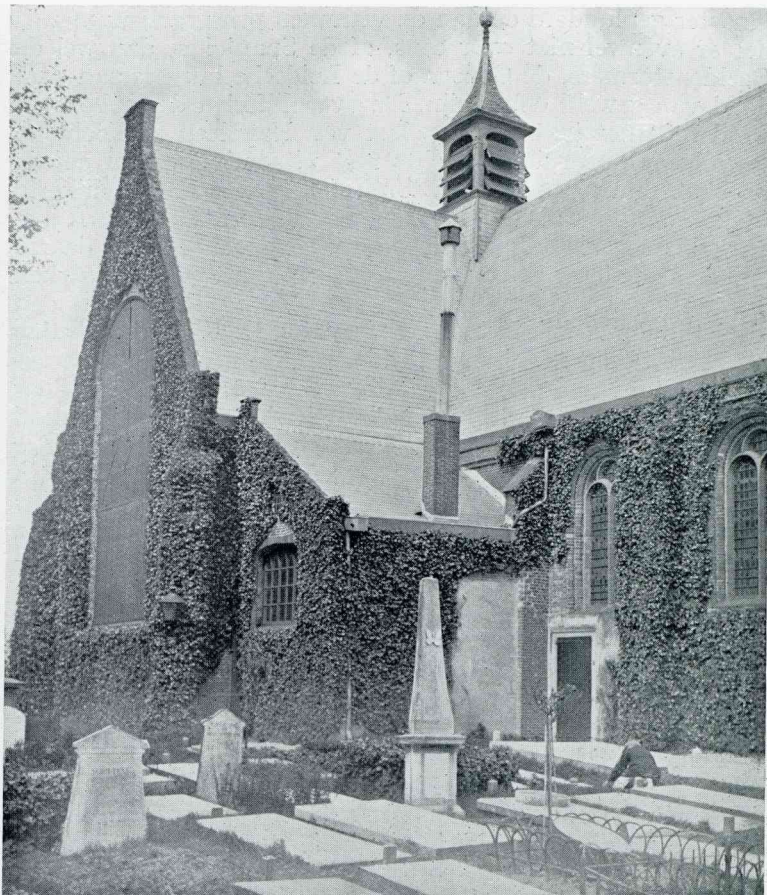
DE laatste bewoner, Jhr. Mr. D. C. Gevers van Endegeest, verkocht zijn bezitting in 1896 aan de gemeente Leiden, welke haar tot krankzinnigengesticht deed inrichten. De Geneesheer-Directeur van „Endegeest”, „Voorgeest” en „Rhijngeest” — Dr. F. J. Stuurman — was zoo welwillend, mij verscheidene inlichtingen over deze drie bijeenbehorende inrichtingen te verstrekken en ik mocht aldus o.a. het volgende vernemen: Aanvankelijk omvatte het gesticht behalve het hoofdgebouw, het Zusterhuis, de wasserij en de keuken, 11 paviljoens, plaats biedende aan 550 patiënten. In 1911 verzeen er nog 2 paviljoens, elk voor 80 jeugdige zwakzinnigen; deze afdeeling ontving den naam „Voorgeest”. Op een terrein aan de overzijde van den straatweg tusschen den Haag en Haarlem, vroeger ook aan „Endegeest” behorend, maar den laatsten tijd een afzonderlijk landgoed met de villa „Rhijngeest” vormende, werd door de gemeente Leiden in 1902 een Sanatorium voor zenuwzieken gebouwd. In het oude kasteel „Endegeest” is vooral de Bestuurskamer zeer fraai: daar herinneren nog steeds de prachtige, Fransche gobelins aan de glorie van weleer. De wandtapijten der overige salons zijn indertijd naar het Leidsche Stadhuis overgebracht, zoodat ze helaas in den noodlottigen nacht van Maandag 11 op Dinsdag 12 Februari 1929 tot asch vergingen . . . ☼ „Oegstgeest” is allesbehalve een „stille” plaats; zij, die het roezemoezige stadsgedoe wenschen te ontvlieden en zich ergens willen vestigen waar de landelijke eenvoud heerscht, zullen zich daar allerminst tehuis gevoelen! Doch hoe kan men in onze „eeuw van het wiel” — bijna had ik geschreven: „van het vliegwiel”! — ook anders verwachten in een dorp, dat niet alleen het kruispunt vormt van drie, naar groote steden leidende wegen, doch bovendien als „den sleutel” van twee in-de-mode-zijnde bad-

plaatsen te beschouwen is! Van de beide zoo straks genoemde „Buurten” zou ik in ieder geval de voorkeur geven aan de noordelijkste: de „Kerk Buurt”, waar men zich ten minste nog eenigermate „buiten” kan gevoelen! — Geheel afzonderlijk, te midden van het vlakke Hollandsche landschap, verrijst daar op een heuvel, die tot begraafplaats is ingericht, het vermaarde „Groene Kerkje” van Oegstgeest. Dezen typischen, doch in de omstreken sedert menschenheugenis ingeburgerden naam, dankt het aan de welige klimop-begroeiing — tevens het zinnebeeld der onsterfelijkheid —, welke tot aan den nok van den zijbeuk reikt. Veel is er over dit kerkje geschreven, nog meer — men houdt het voor een der oudste bedehuizen van Holland — naar bijzonderheden van zijn geschiedenis gegist! De verklaring van den oorsprong van het woord „geest” ligt voor de hand! Immers, reeds in het tijdperk der Romeinen, en misschien nog wel vroeger, sprak men in Holland van de „geestgronden”: de onmiddellijk achter de duinen, en een weinig hooger dan het aangrenzende laagveen liggende strook zand, welke eertijds als schoorwal tusschen het haf waarin het laagveen ontstond, en de Noordzee, fungeerde. De naam „Oegstgeest”, meestal uitgesproken als „Oestgeest” en in oude geschriften ook wel „Oresgeest”, „Ostresgeest” of nog anders gespeld, zou volgens sommigen „Oogstgeest” beteekenen, of wel: een droog, hooggelegen land, 't welk een rijken „oegst” (oogst) aan koren opleverde. Andere semasiologen geven een nog eenvoudiger — en wellicht de juiste! — verklaring: in verband met de ligging aan den oostelijken Rijnsoever denken zij aan „Oostgeest”, waardoor mede de onbetwistbare beteekenisder namen „Rhijngeest” en „Endegeest” — een bezitting, „aan het einde der geestgronden” — scherper aan den dag treedt. Een oude oorkonde vermeldt, dat er, vrij spoedig nadat het Christendom in deze

DE POORT VAN DEN TOREN TE RIJSBURG

HET „GROENE KERKJE” TE OEGSTGEEST

landen zijn intrede had gedaan, in een heilig woud aan het in den Rijn uitmondende riviertje De Lede, een kerk gesticht werd. Aangezien dit houten gebouw op een hoogte — waarschijnlijk oorspronkelijk een heidensche offerplaats en later een kleine Romeinsche sterkte — gelegen moet hebben, rijst onwillekeurig de gedachte bij ons op, dat we hier te doen hebben met den, in deze streken zoo opvallenden heuvel van het „Groene Kerkje”. Inderdaad schijnen er volgens den archaeoloog-dichter-steenbakker Joachim Oudaen (1628—1692) indertijd enkele brokstukken van Romeinsch aardewerk gevonden te zijn, hoewel er bij graafwerk tijdens een groote restauratie van het kerkgebouw, in de eerste helft der vorige eeuw, niets meer van dien aard voor den dag is gekomen. Wel dolf men bij die gelegenheid een zware steenen doodkist op, waarin drie schedels en enkele bijna geheel vergane beenderen, doch helaas zonder enig opschrift of andere aanduiding van herkomst. — Het oorspronkelijke kerkje van „Kerkwerve”, gelijk het dorp destijds moet hebben geheeten — indien namelijk de Oegstgeester heuvel inderdaad de in de oorkonde vermelde is! — werd in 856 tegelijk met den Leidschen Burcht en de kasteelen van Noordwijk en Valkenburg verwoest. In dat geval werd het vroeg of laat door een steenen godshuis vervangen, want de heerlijkheid „Oegstgeest”, reeds in 1398 een geheel uitmakende met die van „Poelgeest”, bezat een zoodanig gebouw, dat echter in 1574, tijdens de belegering der Spanjaarden, vrijwel geheel met den grond gelijk gemaakt werd. Slechts enkele brokken muur en het onderstuk van den toren overleefden deze gewelddaad en de ruïne bleef staan tot in de tweede helft der 17de eeuw, toen men door het aanbrengen van een primitief rieten dak een ruimte schiep, waarin voorloopig weer godsdienstoefeningen konden worden gehouden. Dank zij een aantal vrijwillige bijdragen der gemeenteleden is men er in 1666 in geslaagd, kerk en toren weer op te bouwen. Bij de bovengenoemde restauratie werd o.a. de vierkante, stompe toren afgebroken en vervangen door het aardige dakruitertje, 't welk op de afbeelding te zien is. — Geniet dus het „Groene Kerkje” uit geschiedkundig oogpunt een zekere vermaardheid, het lijdt geen twijfel, dat men 't in onze dagen vaker als „berucht” dan als „beroemd” heeft hooren betitelen! Tot voor eenigen tijd, toen ten slotte een zoo noodzakelijke verbetering is aangebracht, slingerde de straatweg — een der hoofdverkeerswegen van ons vaderland! — er zich namelijk in zulke grillige bochten omheen, dat de volksmond, in verband met de herhaalde ongelukken, die daar plaats grepen, zich niet ontzag, te gaan spreken van „het automobilisten-kerkhof”!

Ondanks de vele protesten, welke reeds jaren geleden van alle zijden opgingen, kwam er maar geen verandering in dien werkelijk onhoudbaren toestand, dus moesten er nog talloze „kalveren verdrinken, alvorens deze traditioneele put gedempt werd!” Ik hoop van harte, dat automobilisten mij deze fraaie beeldspraak niet euvel zullen duiden! . . .

☞ Hoewel feitelijk buiten het gebied der „Geesten” liggende, besloot ik, mijn onderzoek nog uit te strekken tot het naburige Rijsburg. Dit vriendelijke dorp ligt tusschen Oegstgeest en Katwijk aan den Rijn en mag, voor zoover ik kon nagaan, een belangrijk centrum van tuinbouw en bloembollencultuur en -handel heeten. Indien ik anderhalve eeuw eerder het levenslicht had aanschouwd, zou ik mij stellig wel tweemaal bedacht hebben, alvorens in den herfst een bezoek aan Rijsburg te gaan brengen, aangezien onze historieschrijvers vermelden, dat de in dat jaargetijde en in de lente er doorheen trekkende reizigers zich aanstonds ziek en onpasselijk gevoelden door den doordringenden stank van beer en „vijfvoeten” — een afvalproduct van de visscherij —, waarmede men destijds de bloemkoolvelden bemestte. Gelukkig stelt men heden ten dage bij een gang naar het dorp zijn gezondheid niet meer op deze wijze in de waagschaal. Hoogstens zal men het betreuren, dat in dit voormalige „land van kool en uien, van tarwe en vlas”, de verrukkelijke, een vijf-en-twintig jaar geleden nog wijd en zijd vermaarde „Rijsburger aardbeitjes” bij lange na niet meer zoo druk geteeld worden als voorheen! ☞ Al moge er dan omtrent den oorsprong van den naam „Oegstgeest” eenige twijfel bestaan, wat dien van „Rijsburg”, vroeger ook „Rhijnsburg”, „Rinesburg” of „Rinasburg”, betreft, kan men veilig aannemen, dat deze verband houdt met een der 50 burchten, welke Drusus in het Rijngebied deed verrijzen. Men beweert, dat de in den aanvang der 12de eeuw door Petronella van Saksen, de weduwe van Floris den Vette, gestichte en weldra zoo beroemd geworden „Abdij van Rijsburg” op de fundamenten en met gebruikmaking van de steenen van dat kasteel werd opgericht. Inderdaad zijn er in later jaren voorwerpen opgegraven, die op een voormalig verblijf der Romeinen wijzen: oude munten en penningen, een pot met een langen, bijzonder nauwen hals, een lamp met het opschrift „Atimetus” en eenige steenen, waarop te lezen stond: „Leg: Inf: Germ:”, d.w.z.: „Legioen van Neder-Germanië”. Een zware gouden ring, welken men er eveneens vond, zal vermoedelijk wel niet aan de Romeinsche krijgslieden, doch veeleer aan eene der kloosterlingen uit later tijd hebben behoord. — Kort voor den aanvang, of misschien in de aller-eerste periode van den Tachtigjarigen Oorlog, werd het

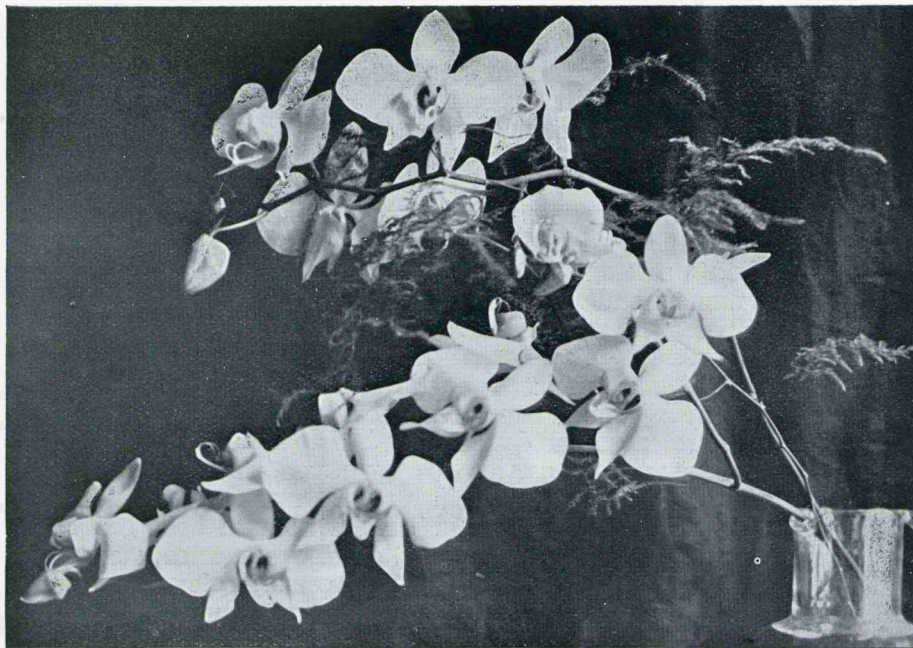
klooster geplunderd en aan de vlammen prijsgegeven; men is het er evenwel niet over eens, of de Spanjolen, dan wel de Beeldenstormers, de Geuzen of de Leidsche burgers aan deze daad van geweld debet zijn. De overblijfselen der gebouwen werden in het jaar 1811 op last van Napoleon verkocht en vervolgens opgeruimd, slechts met uitzondering van enkele brokken muur en . . . den toren der voormalige Abdijkerk, welken we thans als den kloeken, grijzen kerktoren van Rijnsburg kennen. Het godshuis werd weer opgebouwd en daarin gaf men opnieuw plaats aan enkele gespaard gebleven zerken der graven van de abdisen en vorstelijke personen uit den glorie-tijd der Abdij. Helaas was er van de vele kostbaarheden uit het interieur: tapijten, schilderijen, sieraden, edelgesteenten en altaren, en evenzoo van de prachtige, gedeeltelijk door de Gebroeders Crabeth beschilderde kerkranken, hoegenaamd niets meer over! Ook de toren moest het voortaan zonder zijn kunstig „horologium met beyerwerck” stellen! Deze in Romaanschen stijl opgetrokken kolos onderging in 1830 wegens bouwvalligheid een grondige reparatie, waarbij de hooge spits door de tegenwoordige, in verhouding tot het geweldige onderstuk wel wat àl te nietige, werd vervangen. Een der reproducties vertoont de torenpoort met het in het fronton gebeeldhouwde wapen van Rijnsburg — een roode burcht op zilver — en het jaartal 1618, herinneringen aan een belangrijke restauratie van de voormalige Abdijkerk en den toren, waarmede men omstreeks 1612 aanvang. ☼ Jammer genoeg ontbrak mij de tijd, om nog een bezoek te gaan brengen aan het in 1899 geopende en gedeeltelijk als „Spinozamuseum” ingerichte „Spinozahuis”, waar onze groote wijsgeer eenigen tijd heeft gewoond, terwijl hij in zijn onderhoud voorzag met het slijpen van brillen- en andere optische glazen. Om deze reden was ik tevens niet in de gelegenheid, de inscriptie van den voorgevel te verifieeren, welke ik namelijk bij vergelijking van enkele opgaven telkens weer eenigszins anders gesteld aantrof, doch die blijkbaar met enkele geringe veranderingen het bekende citaat uit Dirk Rafaëlsz. Camphuysen's „Meische Morgenstond” behelst:

„Ach, waren alle menschen wijs
En wilden daarbij wel!
Dan was deez' aard een paradijs,
Nu is ze meest een hel!” . . .

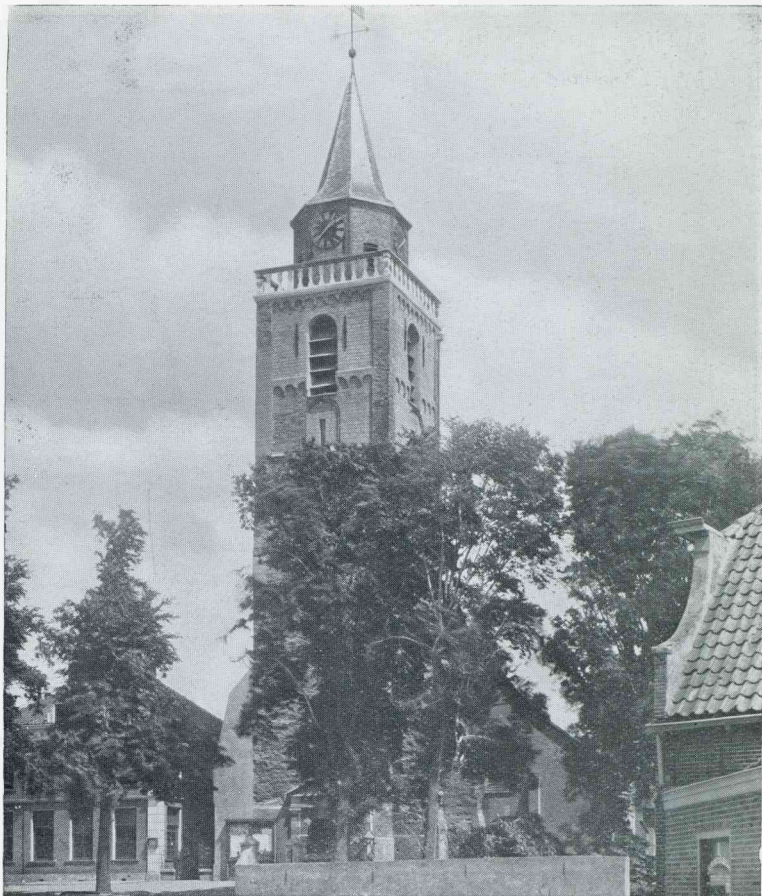
WITWENSÖMMERLI

DOOR KERST ZWART

WIJNMAAND heeft ons veel meer gegeven dan we hadden mogen verwachten. Als de Kranenzomer begint, krijgen we drie zomersche dagen. Dan gaan de nornen Urdh, Verhandi en Skuld, de Noorsche godinnen van het Noodlot, het fijne weefsel spinnen, dat den voorbijgeganen zomer aan de toekomstige opstanding in de natuur zal verbinden. Dat moet drie zomerschoone dagen in October geven. Die we meer hebben gehad, zijn aan

MAAN-ORCHIDEE, *PHALAENOPSIS AMABILIS* BLUME; EEN VAN JAVA'S SCHOONSTE ORCHIDEEËN

DE KERKTOREN TE RIJNSBURG, HET EENIGE OVERBLIJFSEL DER VOORMALIGE ABDIJ

de goedgeefsheid van die oude Skandinaafsche dames te danken. ☼ Kranenzomer met herfstdraden, Mariagaren of Mariadraden. Altweöbersimmer met Mutter Gottes Seide. Witwensömmmerli met unser Lieben Frauen Gespunst of fil de la Vierge. Allemaal namen die er op wijzen, dat men naar de oorzaak van de mooie, glinsterende draden zocht, die zoo hoog door de zonnige lucht kunnen zweven, dan weer onder den dauw het land bij de morgenstralen der zon met gouden en zilveren filigraanwerk overspannen. ☼ Een heel oud volksgeloof wil, dat de trekkende kranen uit het Noordoosten, die in V-vorm zuidwestwaarts over 't midden van ons land gaan en gewoonlijk over Twente en Ruurlo bij Doesburg het IJseldal bereiken, de fijne draden van de normen hebben ontvangen om ze over 't land te laten vallen. Daarmee zouden dan de laatste zomerdagen worden aangekondigd. Een Zwitsersch geloof is, dat de liefde van oude vrouwen en weduwen nog eenmaal kortstondig kan opbloeien. ☼ Maar het nornengeloof kreeg, nadat Karlemanje den Saksen het christendom had opgelegd, een knak door de opkomende Maria-legende, die vertelde, dat bij de Hemelvaart van de heilige Maagd haar het kleed zou zijn ontvallen, waarvan nog altijd de met paarden bedauwde rafels en draden nazweven. ☼ De werkelijkheid is echter zeer eenvoudig en prozaïsch. 't Is het spinsel van kleine spinnetjes, die dit als luchtschepen gebruiken om vroolijk van hun geboorteplek met een zonnewindeke weg te zeilen. ☼ Deze spinnetjes wonen in 't struikgewas om de akkers en onder 't bladgroen der bouwlanden. Zij omspinnen een blad met een paar draden om er een beschuttend bed voor haar eieren van te maken. Later, als deze zijn uitgekomen, kan 't bed een uitstekende kinderkamer zijn. In September of October zijn de jonge spinnetjes volwassen en wachten een geschikte gelegenheid af — zonnig, stil weer — om een nieuwe, betere woonplaats op te zoeken. ☼ Op haar korte pootjes zouden ze 't niet ver brengen. Daarom maken ze gebruik van een ballon captif, eigenlijk een fil captif, waarbij ze onze aëronauten niet tot voorbeeld hebben genomen, want ze verstonden de vervaardiging daarvan allang, voordat Montgolfier er van droomde. De lichtdraden die ze uitwerpen, zijn ragfijn en glinsteren als zilver of lijken, als ze met kleine

WELRIEKENDE NACHTORCHIS, *PLATANThERA BIFOLIA*

dauwdroppels zijn bezet, wel snoeren van kleine diamanten. Op stille, zonnige herfstmorgens bedekken ze met een dicht net stoppelanden, struiken en heggen en hangen als lange vliegerkoorden horizontaal in de lucht. ☼ Als zoo'n spinnetje een draad wil uitschieten, zet het zich op een takje, een steen of een kluit, heft het achterlijf bijna loodrecht op en werkt vlug den draad uit, die dan door den zachten wind wordt meegevoerd. Zoodra de draad lang genoeg is naar de meening van de spinster, gaat ze aan 't uiteinde hangen of klimt er een eindje tegenop. Dan laat ze zich meevoeren naar waar het toeval haar zal brengen. Wil ze dalen, dan begint ze den draad in te palmen en op te winden tot een klein wit kluwentje waarmee ze zachtkens op den grond neerkomt. ☼ Alleen bij heel mooi weer kan men zoo'n luchtvaart bijwonen. Geen enkele spin maakt bij ongunstig weer een draad. ☼ Maar waarom die trek? ☼ Waarschijnlijk omdat in den herfst de voeding met vliegjes en mugjes schaarsch wordt. Of om een geschikt winterverblijf te vinden. En daar de spinnen geen vleugels hebben — anders dan de libellen die ook van vliegende insecten leven en in dichte zwermen trekken —

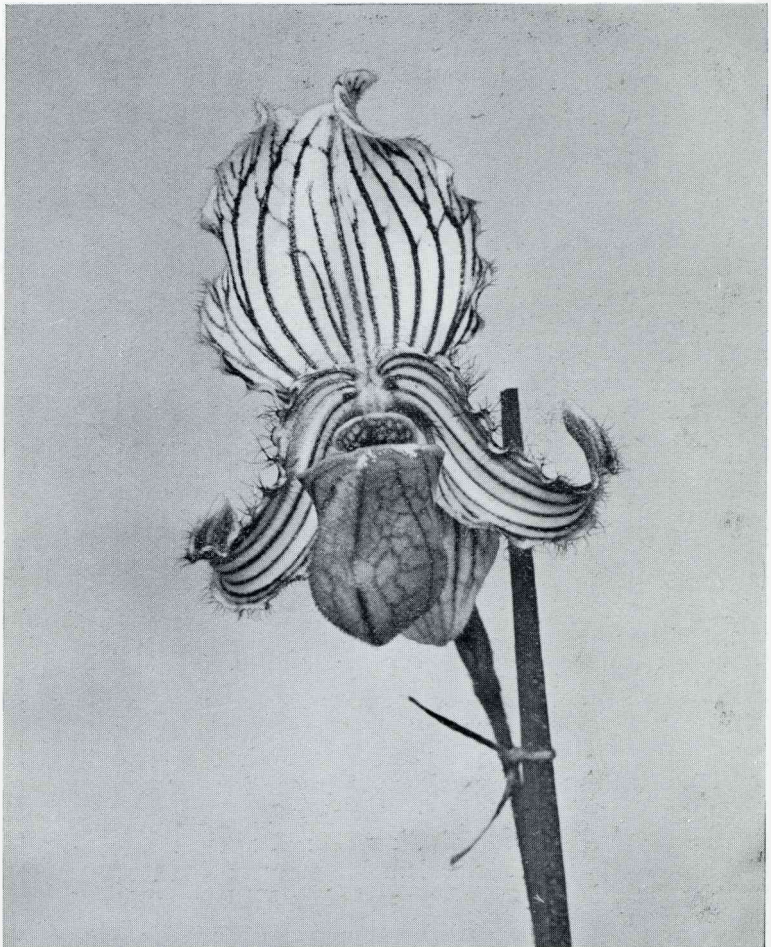
wenden zij haar mooie kunst van spinnen aan om draden te vervaardigen die haar snel en veilig over groote afstanden verder kunnen brengen. ☼ Waarom ik het Zwitsersche „Witwensömmerli" boven dit stukje heb gezet? Omdat het mij veel liever in de ooren klinkt dan het Oostnederlandsche „Kranenzomer".

TROPISCHE ORCHIDEEËN

DOOR A. J. VAN LAREN. (I)

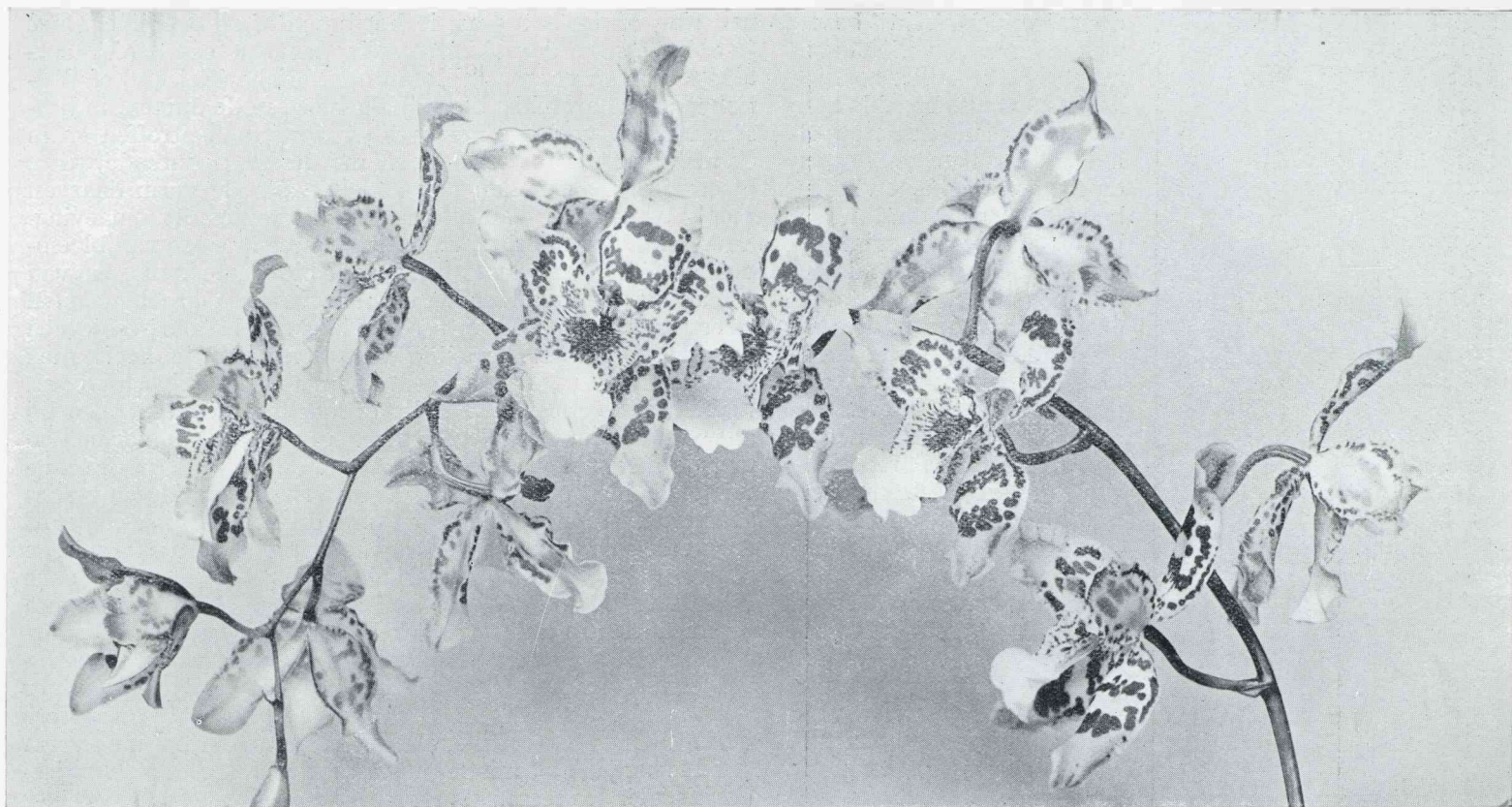
ORCHIDEEËN! Bij het vernemen van dit woord worden gedachten gewekt aan zeer bijzondere bloemen, omgeven door een waas van geheimzinnigheid, die de zonderlingste vormen en de zeldzaamste kleuren bezitten, en herkomstig zijn uit de diepten van schemerduistere, vochtigwarme wouden van verre tropische landen, waar zij, hoog in de kruinen der boomen, of wel op den vochtigen humusbodem hare exotische schoonheid in stille verborgenheid ten toon spreiden. ☼ Nu moge dit waas van geheimzinnigheid, die deze planten omgeeft, voor een belangrijk deel te danken zijn aan de halve bekendheid, die bij velen ten opzichte van deze gewassen bestaat, ze behooren toch tot de grilligste en veelszins merkwaardigste voortbrengselen der weelderige tropische plantenwereld. Ze zijn zoo geheel anders dan de bloemen die we kennen uit onze eigen flora en uit onze tuinen, die meerendeels groene kelkblaadjes en gekleurde bloemblaadjes, meeldraden en stamper, of althans een deel dezer organen, bezitten, en waarvan we weten, dat die alle bestemd zijn om de bestuiving te bevorderen en daardoor het vruchtbeginsel tot een rijpe vrucht met kiemkrachtige zaden te doen aanzwellen. Maar toch zouden we ons vergissen als we meenden, dat zulke vreemde bloemen ook niet in onze eigen flora voorkwamen. Ze komen daarin even goed voor, in even merkwaardige vormen en fijne kleuren, maar dan in veel bescheidener afmetingen. En dan groeien deze niet op boomen of struiken, maar zoo maar op den grond, tusschen

het riet of in het gras, in het bosch of op de heide. Onze foto bovenaan deze bladz. stelt daarvan een der bekoorlijkste soorten voor, n.l. *Platanthera bifolia* (Reichb.) of Welriekende Nachtorchis, die vrij algemeen in de duinen, in bosschen en op vochtige heidevelden wordt aangetroffen en in de maanden Juni en Juli bloeit met heerlijk geurende, witte bloempjes. Ge ziet dan ook dadelijk, dat de vorm daarvan zeer sterk afwijkt van alle andere bloempjes der omgeving. Ze zijn n.l. symmetrisch en bezitten twee kranzen van bloemdekblaadjes, waarvan er een, uit de binnenste kranz, een van alle andere zeer afwijkende vorm heeft, veelal grooter is en in een spoor uitloopt; wat intusschen lang niet bij alle Orchideeën het geval is. ☼ Dit afwijkende bloemblaadje heeft men den naam van „lip" gegeven, of, met een Latijnsch woord, „labellum" genoemd. Die lip of labellum nu vindt men bij alle bestaande Orchideeën terug in de grilligste vormen en met de meest bizarre teekening, van de zachtste tot de schitterendste kleuren. Maar bij de tropische Orchideeën is alles grooter, sprekender, forscher ontwikkeld en rijker gekleurd en geteekend; hoewel er ook een groot aantal tropische soorten bestaat met kleiner bloempjes nog, dan van onze inlandsche Orchideeën of Standelkruiden. ☼ Vroeger kwam bij ons in Zuid-Limburg nog wel eens het Vrouwen- of Venus-schoentje, *Cypripedium Calceolus* (L.), voor, waarvan de lip tot een muiltje of schoentje is gevormd. Dit is wel een der allermooiste Europeesche Orchideeën; al zijn tal van andere Europeesche soorten, die, hoewel kleiner, door bouw en vorm der bloempjes niet minder interessant zijn, z.a. de Soldaatjes-Orchis, met de vreemd gevormde lip; de Vliegen-Orchis, welker bloempjes op vliegen, de Bijen-Orchis bij welke ze op bijen gelijken; de Poppen-Orchis waarvan elk bloempje de figuur van een poppetje heeft; de Spinnen-Orchis, waarbij men aan spinnen denkt en de Bokken-Orchis, welker grijsgroene bloempjes een lip bezitten die in drieën is gespleten en in zeer lange, draadvormige, omgekrulde slip uitloopt, en wel eenigszins naar bokken ruiken. ☼ Maar bij geen van alle is de lip tot een hol lichaam ontwikkeld als bij het Venusschoentje, en die karakteristieke bouw van de lip vindt men bij alle *Cypripediums* en verwante geslachten, bij de Noord-Amerikaansche soorten, bij de Aziatische *Paphiopedilums* en de West-Indische *Selenipediums* terug. Zie slechts de uit Boetan en Assam herkomstige *Paphiopedilum Fairieanum* (Pfitz); hoe kernachtig is de lip gebouwd en hoe sprekend komt deze

ORCHIDEE *PAPHIOPEDILUM FAIRIEANUM* PFITZ

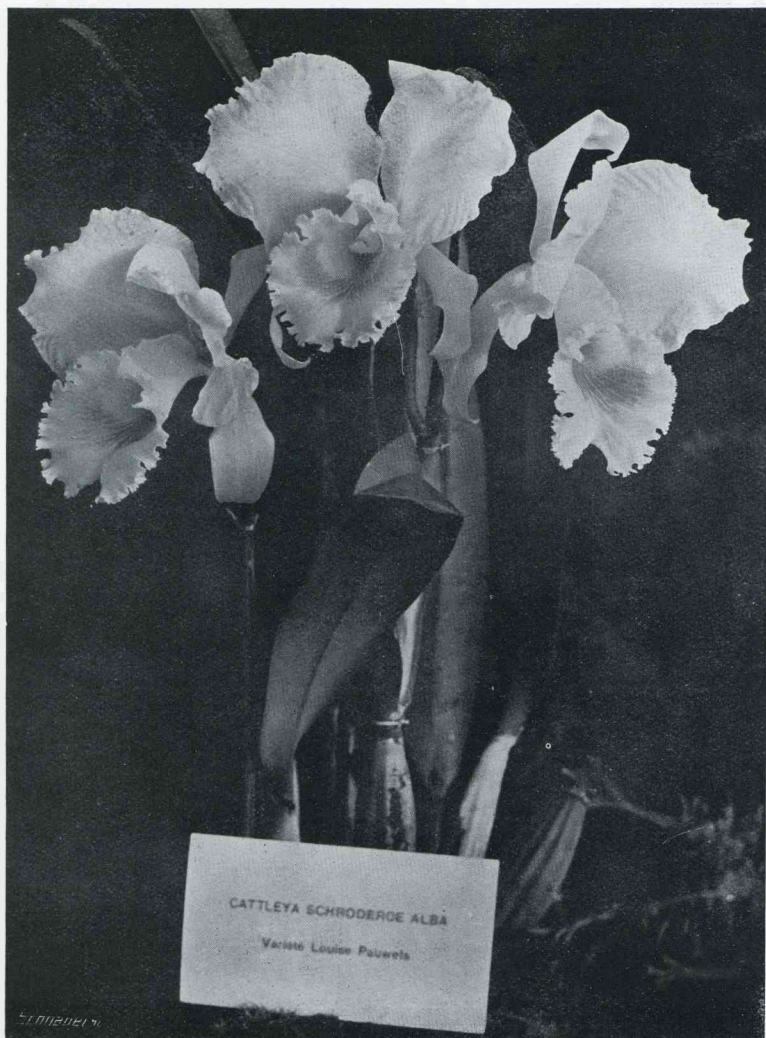

ORCHIDEE ODONTOGLOSSUM ROLFEAE (HORT.)

uit onder de beide, keurig naar beneden gebogen en aan de punten opgekrulde binnenste bloemblaadjes (petalen), die schitterend geteekend zijn met violette strepen op een witachtigen ondergrond. En daar boven uit staat fier het bovenste sierlijk gevormde buitenbloemdekblad, „vlag” genaamd, wit met purperen adering. Die buitenbloemdekblaadjes noemt men „sepalen”, en nu is bij de *Cypripediums* en verwante geslachten de onderste dezer sepalen op te vatten als een bloemdekblad, dat door vergroeiing van twee buiten-

bloemdekblaadjes is ontstaan, hetgeen typisch is voor de Venusschoentjes. Het bewijs hiervan vindt men, als dit onderste buitenbloemdekblad naar den oervorm terugslaat en zich in tweeën splitst, wat soms voorkomt, zooals ik in „Buiten” van 8 Nov. 1924 heb meegedeeld en met een paar teekeningen heb toegelicht. ☒ Laat ik nu de aandacht eens vestigen op een andere tropische Orchidee, de „Angrek Boelan” of Maan-Orchidee, *Phalaenopsis amabilis* (Blume), een van Java's schoonste Orchideeën, welke smetteloos witte bloemen als groote, blanke vlinders zich afteekenen en verbonden zijn aan ranke bloemstengels, die uit het hart van een rozet van groene, tongvormige bladen ontspruiten. Hoe keurig past het bovenste buitenbloemdekblad achter de twee veel grootere binnenbloemdekblaadjes (petalen), hoe fijn en subtiel van vorm is de lip met de twee fijne, naar boven omgebogen draadvormige aanhangsels! ☒ Waar de bladen van alle Venusschoentjes evenals van de Maan-Orchidee altijd wortelstandig zijn en geen verdikten stengel (schijnknol) bezitten, is dit met een overwegend aantal andere tropische Orchideeën wel het geval, zooals o.a. bij de *Odontoglossums*, *Oncidiums*, *Cattleya's*, *Laelia's*, *Dendrobiums*, enz. Bij de beide eerste geslachten zijn die schijnknollen kort, ovaalrond, min of meer samengedrukt tot ietwat platte, knolvormige, groene lichamen, waaraan de bladen bevestigd zijn en de bloemen ontspruiten. Er bestaan van de *Odontoglossums*, evenals van de Venusschoentjes, ontzaglijk veel soorten, en buitendien een uitermate groot aantal hybriden of bastaardvormen, meerendeels door kunstmatige kruising verkregen. Een van deze kruisingen ziet men op de foto hierboven, voorstellende een bloemtak van *Odontoglossum Rolfeae* (Hort.), ontstaan door kruising van *O. nobile* (Reichb.) × *O. Harryanum* (Reichb.). Deze hybride geeft het bloemenkarakter van het geslacht *Odontoglossum* uitnemend weer met de vrijwel gelijk gevormde en eender geteekende sepalen en petalen, en het schildvormige labellum. Men heeft ze overigens met bloemen in tal van kleuren en met verschillende teekening, zuiver witbloemige soorten, geel- en bruinbloemige of -gevlekte, tot purperbloemige soorten toe. Ze verlangen meerendeels een koele, vochtige atmosfeer. ☒ Onder de grootbloemige Orchideeën nemen de Midden- en Zuid-Amerikaansche *Cattleya's* en *Laelia's* een vooraanstaande plaats in. De sepalen en petalen zijn meestal éénkleurig: rose purper, lila, wit of geel, soms ook groen-bruin gevlekt; maar, de lip is veelszins grooter of breder, en rijker gekleurd, daarenboven vaak keurig gegolfd of van franje voorzien. De bloemen worden uit een scheede of spatha ontwikkeld, geheel aan het einde van den, aan den top bebladerden, verdikten stengel, een verlengden, stevigen schijnknol. De bladen zijn dik en

ORCHIDEE CATTLEYA SCHROEDERAE (REICH) VAR: ALBA

ORCHIDEE CATTLEYA DOWIANA (BATEM) VAR:
AUREA

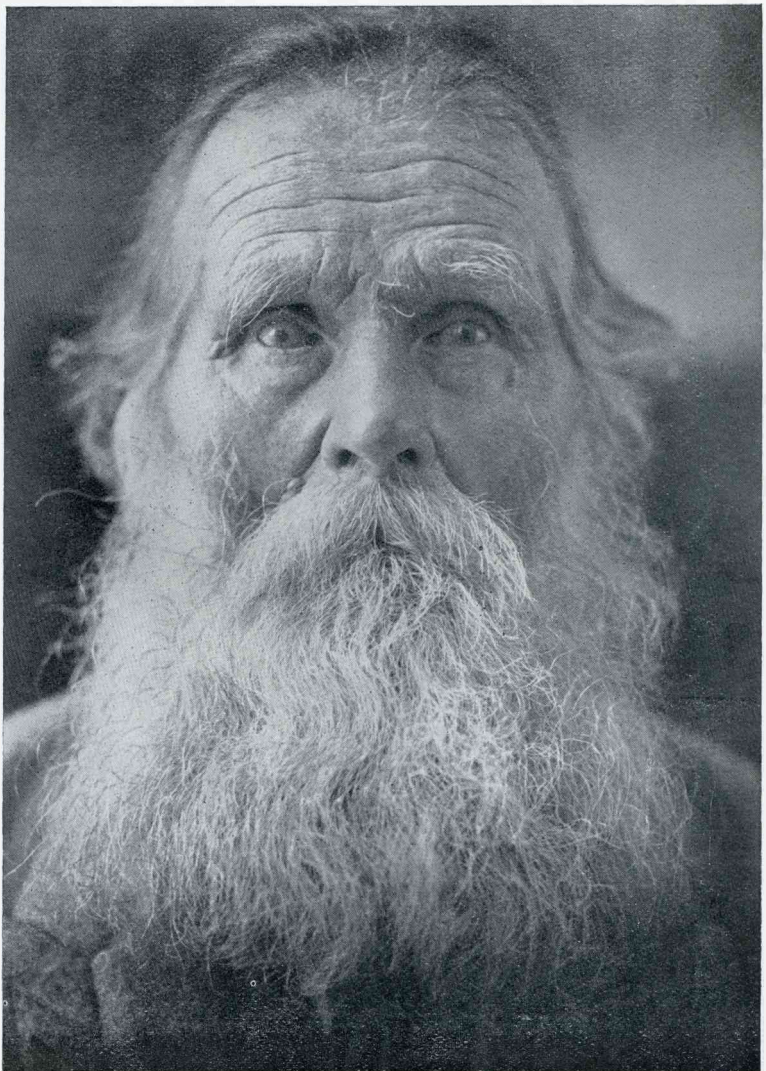
stijf, en een niet-bloeiende plant is nu niet bepaald decoratief; hoewel stellig zeer karakteristiek! Maar de bloemen! Zie deze Cattleya Schroederæ (Reichb.) var: alba eens, met hare witte bloemen! Doen ze niet aan blanke narcissen denken? Echter, deze zijn rond van bouw, en de Cattleya's hebben een sterk uitgesproken symmetrischen vorm! Hoe vallen hier op de groote petalen, en de keurig gekartelde, hoornvormige lip, slechts met wat geel in de lip geteekend. De bloemen van den oorspronkelijken vorm bezitten een licht-rose kleur, met dieper getinte lip, die een oranje vlek in de keel heeft; daarenboven bezitten ze een fijnen, zachten geur. Deze soort is herkomstig uit Columbië, bloeit in de lente, en mag stellig een der schoonste grootbloemige Cattleya's genoemd worden. ☼ Maar een wonder van kleurenpracht biedt ons de Cattleya Dowiana (Batem.) var: aurea, wier sepalen en petalen nankinggeel van kleur zijn. Daartegen steekt op indrukwekkende wijze de groote, breedlobbige, rijk-purperen lip, vol gouden aderen, af. Men wordt niet moede dit kleurspel te bewonderen, en geen wonder is het, dat de kweekers vooral dezen prachtigen vorm gebruikt hebben bij hun kruisingen met Cattleya's en Laelia's; en, hoe ook verder doorgekruist met andere soorten uit deze geslachten, immer is aan die gouden adering bij de nakomelingen den invloed dezer schitterende Cattleya te onderkennen. Iets dergelijks is ook het geval met Laelia (Brassavola) Digbyana, welker groenachtig-geelwitte bloemen een zeer groote, roomwitte lip hebben, waarvan de groenachtige zoom in fijne franjes is opgelost. Door kruising dezer soort met de fijner en dieper gekleurde Cattleya's en Laelia's, heeft men daaruit de schitterendste hybriden verkregen van teëre, fijne kleur en met een labellum, waaruit altijd en door zijne grootte, en door den fijnen, van franje voorzien zoom de invloed van de Laelia (Brassavola) Digbyana is te herken-

nen, en die men alle onder den naam van Brasso-Cattleya's samenvat. Zij behooren, met de Laelio-Cattleya's, tot de schoonste bastaardorchideeën met groote, door vorm en kleur uitmuntende, bloemen.

De mystieke ziel van Finland

DOOR E. LINDVAI—DIRCKSEN

DAAR, waar de mensch in eenzaamheid leeft, krijgt de natuur macht over zijn karakter en levensomstandigheden. Ongestoord, buiten den invloed van vreemde indrukken, trekt het bevattingvermogen van den geest, van de zintuigen, zich in het innerlijk terug en verdicht zich tot een natuurlijke originaliteit, waarin een bijzonder beeld van land en bestaan zich weerspiegelt. ☼ Primitieve vormen en merkwaardige innerlijke krachten hebben zich in de op den wijden, karigen bodem dun verspreide patriarchale familie-gemeenschappen van het finsche volk nog in stand weten te houden. Niet zelden vindt men daar menschen met taaie wilskracht, die door hun omgeving als magiërs en tovenaars beschouwd worden. Hoe verkeerd dit begrip in algemeen zinnig is, iets ervan is waar: de mensch beschikt in Finland over een aanleg van bijzonderen aard, waaraan ook de groote golven van de branding der civilisatie weinig hebben kunnen veranderen. Hiervoor bestaat in het finsche spraakgebruik een woord, „sisu”, dat slechts omschrijvend vertaald kan worden; het beteekent de harde, tot vuist gebalde kracht van het lichaam en de ziel, die, tot het uiterste bereid, zich wijdt aan een idee, een geloof, een taak, en daaraan dan met alle kracht vasthoudt. De karige natuur, met den druk van een langen winternacht, de immer slechts korte heerschappij der middernachtzon, de vreeselijke eenzaamheid, dit alles maakt, dat de mensch aangewezen is op een innerlijk leven dat de krachten der ziel verheft. ☼ De mystiek is de kern van alle levende bewustzijn van het finsche volk. Zij verschaft zich een inhoud van den meest onderscheiden aard. Want zoowel de geestelijke stempeling der scheppende kunstenaars als die van de dragers der finsche volkskunst, wordt gekenmerkt door de mystieke band met de natuur. Waar verder, op

Foto's E. Lindvai-Dircksen

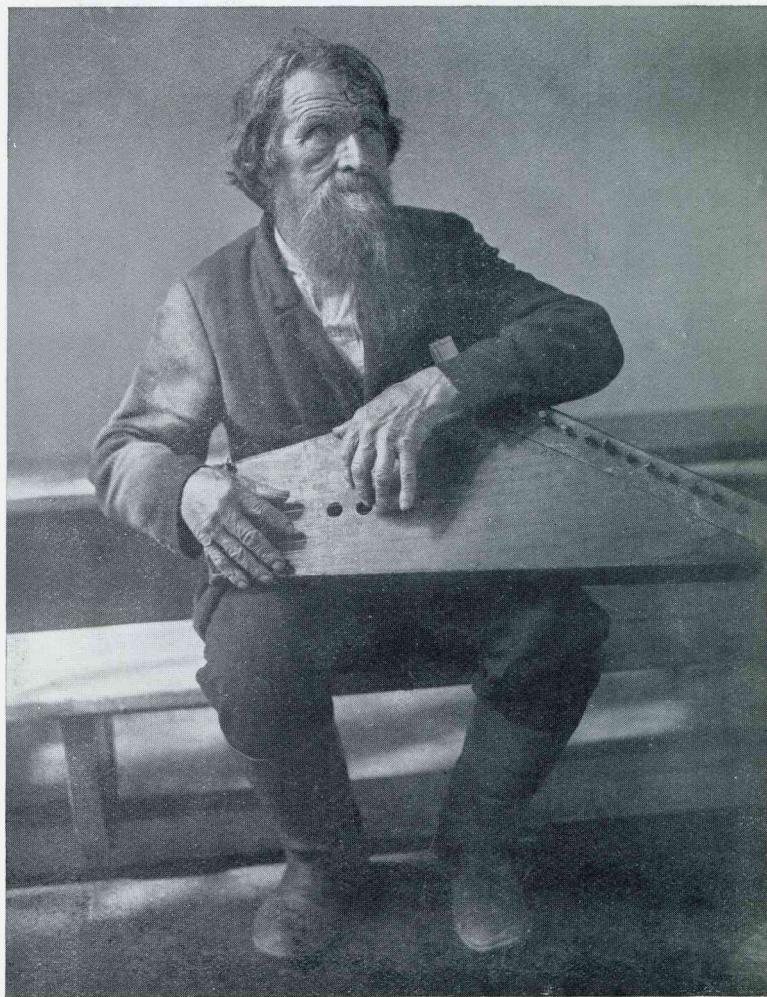
DE FINSCHE TOOVERRUNEN-ZANGER

de gansche wereld, zou het mogelijk zijn, dat, gelijk in het aan menschen zoo arme Noorden meermalen geschiedt, waar op elke vier vierkante kilometers één mensch voorkomt, twintigduizend menschen samenstroomen in een bescheiden markt-vlek, dat zelf nauwelijks duizend inwoners telt, om daar uit dagenlange hartstochtelijke overgave aan de extase van een gemeenschappelijk geloof nieuwe krachten te putten voor hun eenzaam leven. Honderden kilometers door de dikwijls ongebaande wildernis houden hen niet tegen, „Sisu”. ☞ De meest eigen en oudste uiting van de finsche volksziel is het zingen. Nog heden weet men overal in het land te vertellen, dat het zingen ouder is dan het spreken, men weet: spreken scheidt, zingen verbindt. Gelijk dit zingen van oudsher streng aan wetten van rythme gebonden is, zoo blijft ook de inhoud van het gezang overgelaten aan de scheppende kracht van den persoon, van het uur, van de gelegenheid. In vroegere tijden was dit zingen algemeen bezit en gaf het hoogere beteekenis aan het geheele leven, waardigheid en plechtigheid. Het was het gewichtigste bestanddeel der zeldzame bijeenkomsten en gemeenschappelijke feesten, waarbij door het opgeroepen volk ter mystieke gedachtenis de oude epische volksgezangen, de tooverrunen, gezongen werden. ☞ Uit den mond der volkszangers heeft vóór het midden van de vorige eeuw Elias Lönnrot, gedragen door de romantische strooming tot navorsching van het bezit aan nationale dichtkunst, die toentertijd overal baan brak, de oude runenliederen opgeteekend. Deze bewonderenswaardige man, bezielde door dezelfde gedachte als Jakob Grimm, was geboortig uit de armste volksklasse. Hij werkte zich door een harde jeugd op tot de universiteit, de studie in de medicijnen. Het meest persoonlijke aan hem bleef echter zijn dichtersziel, die zich innig verbonden voelde met zijn volk. Als boer gekleed verzamelde hij, te voet het land doortrekkend, de oude volksgezangen en bouwde het fragmentarische erfgoed met scheppende kracht tot de runen van het geweldige epos, dat de diepste uiting is van de finsche volksziel. In al hun geweldigheid ontstaan weder door de kracht van het woord de daden der Kaleva-zonen, die van den ouden Wainaimöinen, een met bovennatuurlijke krachten begaafden zanger, bij wiens gezang de menschen weenen en zon en maan afdalen naar de aarde en de geesten

DE MOEDER, VOORZANGERES BIJ DEN BEURTZANG TER GELEGENHEID VAN VREUGDE EN SMART

DE ROND TREKKENDE KANTELESPELER VAN FINLAND

van bergen en meren komen toesnellen. Hierin en ook in den vindingrijken smid Ilmarinen is een natuurmythe belichaamd, die alle goddelijke gebeuren in betrekking brengt tot de menselijke wereld. Aldus hebben de toovernamen een demonische beteekenis in de voorstelling, dat in het element van het juist gesproken woord een magie ligt, die macht over de natuur heeft.

De kracht die werkt, is niet de mijne,
Werkend is des Almacht'gen kracht,
Die je aanspreekt is niet mijn mond,
Tot je spreekt Jumala's mond,
Ligt er zoetheid in mijn lippen,
Zoeter zijn Jumala's lippen,
Is er mildheid in mijn handen,
Milder zijn des Scheppers handen.

(KAULEWALA).

☞ Nog heden zijn er in het volk, al worden zij ook zeldzamer, dragers van deze oeroude gave, die spreekt over de diepere levensbetrekkingen. De Laulaja, de finsche volkszanger, wordt in hooge achting gehouden en vervult een bijna priesterlijk ambt. ☞ Voornamelijk zijn het de runenzangers, die op plechtige wijze tegenover elkander plaatsnemen: knie aan knie, hand in hand, het hoofd rhythmisch naar elkaar toe bewegend, dragen zij op gelijkmatig zich herhalende melodie de oude gezangen voor. In den beurtzang, die een hunner leidt, wordt het onderwerp onwikkeld en geweven; gelijk de figuren op een gobelin teekenen de helden zich af tegen den mystieken achtergrond van een dicht bij de natuur staand al-gevoel. ☞ Men moet zich indenken in de duisternis van den langen winternacht, in de eenzaamheid van wijde wouden, in de warme engheid van een finsch boerenhuis, om de betoovering van dit machtige volksgezang eenigszins te kunnen voelen. De kantele, een zelf gebouwd, op een harp gelijkend snareninstrument, behoort met haar bezwerend rythme tot dit geheimzinnige duister, als is het ook mogelijk de vrolijker tonen van den dans er aan te ontlokken. ☞ De zangkunst wordt echter ook door vrouwen uitgeoefend, de zoogenaamde Itekijänainen, wat zooveel beteekent als: klaagvrouwen. Zij zijn het, die de wisselvalligheden des levens in het dorp en in de nabuurschap, in vreugde en smart, bezingen. De voorzangeres heeft één of twee begeleiders, die het gezongene in den vorm van een refrein bekrachtigen, tot gene een nieuwe wending in haar voordracht gevonden heeft. Impro-

DE DOCHTER, BEGELEIDSTER BIJ DEN BEURTZANG

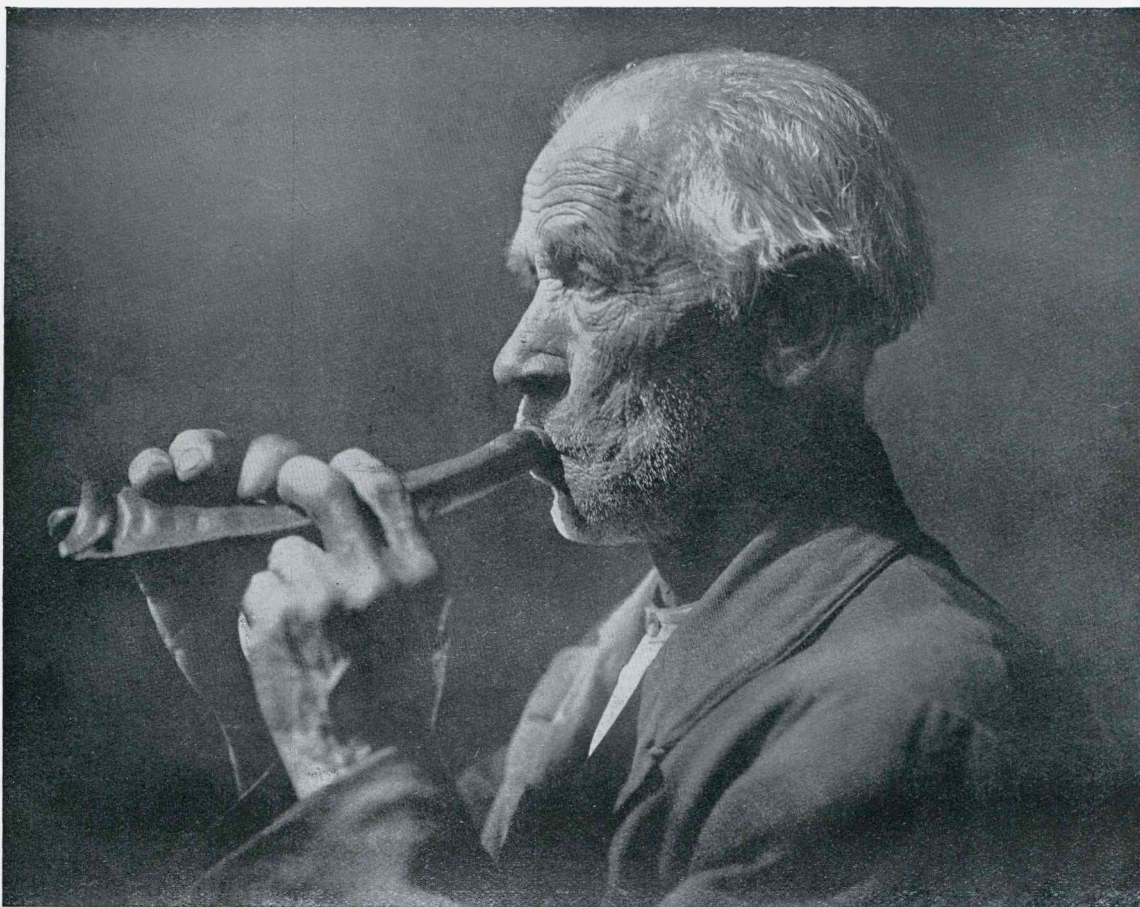
viserend maakt zij zich van de situatie meester en het is verwonderlijk om te zien, hoe het gelaat van zulk een vrouw plotseling verandert, hoe haar gelaat zich naar binnen wendt. De oogen krijgen een afwezige uitdrukking, dringend en bezwerend verheft de stem zich, als kwam zij binnen uit haar lichaam en in groote, zekere trekken ontstaat een gezongen beeld.

Buiten wonen

DOOR GEERTRUIDA CARELSEN

ER zijn vele graden van buiten-wonen. ☞ De voorspoedige winkelier, die tot nog toe woonde achter en boven de van zijn voorouders geërfde „zaak”, en nu een nieuw huis even buiten den singel zijner geboortestad betreft, verheugt zich oprecht dat zijn middelen hem veroorloven voortaan „buiten te wonen”. Amsterdamsche patrieciërs uit de „gouden” en volgende eeuwen doorleefden eenzelfde voldoening, als zij hunne buitenplaats inrichtten langs de Vecht of in Kennemerland. Wekelijks reden zij daarheen, in hunne karossen, over rulle zandwegen, — althans gedurende den zomer, want ’s winters bleven zij „in stad”. Doch er is een groot verschil tusschen dit een en ander, en het wonen ergens op het platte land, op een der eenzaamste plekken van de heide of een eiland; en wèl het geheele jaar door: niet alleen gedurende de maanden dat wij met de natuur meeleven, maar ook gedurende die andere, waarin wij hebben te

toonen, dat wij, als menschen, energieker en vindingrijker zijn dan eenvoudig daardoorheen slapende beren en mar-motten. Eerst dat is echt buiten wonen; en het zal nog geruimen tijd dien naam mogen dragen, ook al wordt er, door de voortdurende ontwikkeling der techniek, hoe langer hoe meer van de vroegere ontberingen en lasten aan ontnomen. „Zulk afgelegen buiten-wonen” — hoorde ik eens zeggen, „is niet te doen voor intellectueel opgevoede menschen!” Mij dunkt echter, voor hen lichter dan voor wie het voorrecht eener intellectuele opvoeding missen. ☞ Ik herinner mij een sterksprekend voorbeeld van iemand, die jarenlang genoeglijk en tevreden leefde op het eilandje Helgoland, in den tijd toen dit nog aan Engeland behoorde, dus vóór 1890. ’t Was een eigenaardige sfeer: een Engelsche militaire gouverneur met de noodige officieele trawanten, te midden van een Oostfriesche, duitsch-sprekende bevolking. En de persoon in kwestie, regeerings-secretaris en officieus bemiddelaar tusschen die tweeërlei elementen, representeerde een aardige mengeling van Duitsche gemoedelijkheid en Engelsch decorum. Toen eens een reiziger hem vroeg, hoe hij het op die eenzame rots uithield, zonder in te dommelen, gaf hij als zijn ervaring ten beste: „Op zulk een afgelegen post moet men zich in drieën verdeelen. Eén deel van je geest moet zich geheel wijden aan je werk; een tweede deel aan je huis en al wat je omgeving biedt in natuur en maatschappij; en het derde deel moet altijd open staan voor contact met de groote, wijde buitenwereld”. ☞ En naar dit programma leefde hij. Als jong schilder was hij naar Helgoland gekomen. De belangstelling, die hij op het vasteland voor dit zonderling afgebrokkelde stukje rots ontmoette, had hem er toe gebracht altijd maar weer Helgoland te schilderen: van alle kanten en in alle seizoenen. Af en toe stak hij over, naar Hamburg of Bremen en verkocht daar zijn producten. — Op den trek, in vóór en najaar, plachten zich honderden vogels te pletter te vliegen tegen den Helgolandschen lichttoren. Onze eilandbewoner oefende zich in de vaardigheid, die op te zetten; zijn uitgebreide verzameling werd van groot belang, toen in de wetenschap de vraag opdoemde naar de rol, die ruïing en verkleuring spelen in de kleurwisselingen van het vogelkleed. En zoo werd de man, die ons zoo rustig, van het bordes zijner dienstwoning af, begroette, de wereldberoemde ornitholoog Gätke. ’s Winters, als zijn woonplaats, in den letterlijk-oorspronkelijken zin, geheel „geïsoleerd” was, bracht hij gezelligheid in de kleine maatschappij om zich heen, door een muziekgezelschap bij elkaar te houden, tot onderlinge artistieke bezieling. ☞ Een jong huisvader beklagde zich eens, bij het aanvaarden van

TYPE VAN EEN FINSCHEN HERDER

een ambt op een afgelegen plaatsje, dat de opvoeding zijner kinderen daaronder erg zou lijden. Doch een ander man van gezag troostte hem en zijn vrouw met de betuiging: „Weest maar niet bang. 't Is een voorrecht voor kinderen, buiten op te groeien. Het intellect recruteert van het platteland. Stuur ze voor lager onderwijs gerust naar de dorpsschool. Als je binnenshuis de beschavings sfeer maar hooghoudt”. ☒ In een grootstads-ziekenhuis kwam een groepje nieuwe leerling-verpleegsters aan, allen omstreeks van denzelfden leeftijd en stand. Reeds na een paar weken trof het haar superieuren, dat sommigen veel meer dan anderen verstandelijk trachtten door te dringen, in het werk, dat haar te doen gegeven werd, en het bleek dat dezen tot dusverre buiten gewoond hadden. — Iemand gaf daarvan den volgenden uitleg. „Het plattelandsleven is eentoniger dan dat in groote steden. Elke nieuwe indruk is voor jonge buitenlui een gebeurtenisje, de moeite waard om er over na te denken, er zich rekenschap van te geven; voor wie daartoe reeds vroeg de neiging krijgt, wordt het een gewoonte. In groote steden zijn de indrukken dagelijks zóó talrijk, dat zij elkaar verdringen, en het jonge volkje, in dit opzicht, al spoedig min of meer geblazeerd wordt. De opmerksaamheid wordt door iets nieuws minder geprikkeld, de aandacht afgestompt. De geest verleert het, zich over iets te verbazen; en daaronder lijdt heel licht de lust tot zelfstandig denken”.

Parlevinker

DOOR MR. C. BAKE

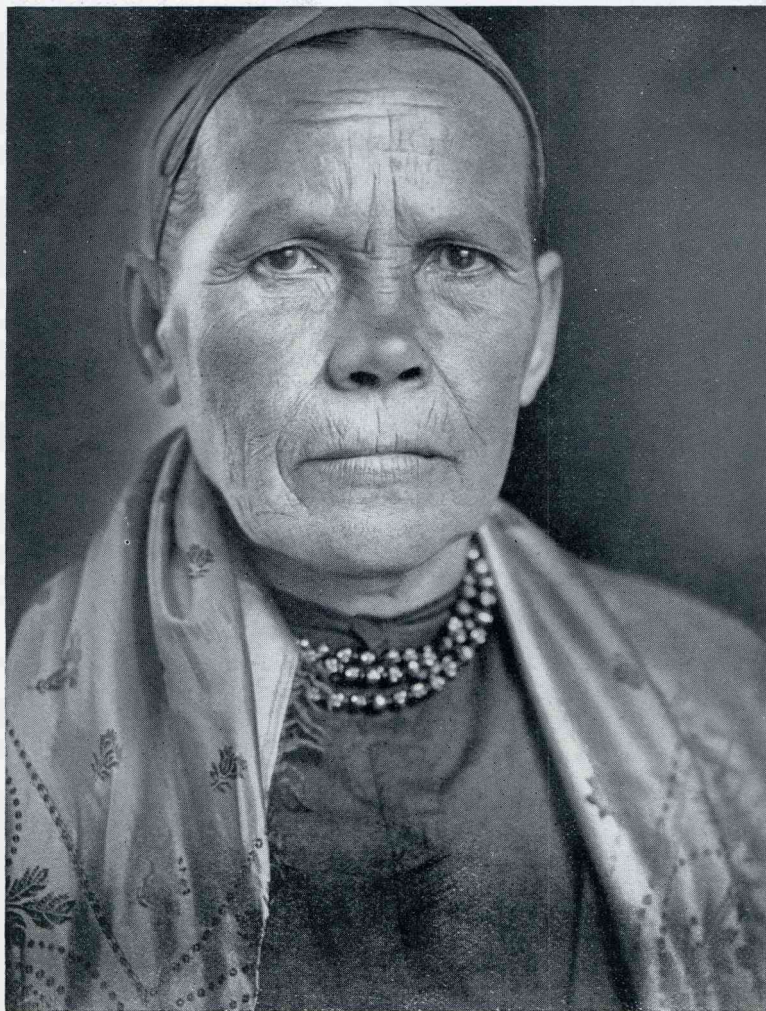
WAT is een parlevinker? De meeste lezers van Buiten zullen dit wel niet weten. Een parlevinker — zegt het Woordenboek — is iemand die uit parlevinken gaat, die heen en weer trekt om handel te drijven. Tegenwoordig is het vooral in Holland de naam van hen die met een vaarttuig b.v. naar België en Noord-Frankrijk trekt om daar handel te drijven in kaas of andere waren. In minachtenden zin gebruikt men het woord ook voor een schacheraar, scharrelaar of leurder, die den boer opgaat om wat te verkoopen. Te Haarlem worden afbraakverkoopers of sloopers parlevinkers genoemd. Vroeger eindelijk werd er wel iemand mede bedoeld die niet veel deugt, een rare snuiter, een lichtmis. „Deze beteekenis” — schrijft het Woordenboek — „zal wel hier door ontstaan zijn dat de parlevinkers oudtijds dikwijls vreemdelingen waren (koeterwalen en moffen) en niet al te goed stonden aangeschreven”.

EEN BIG IS EEN BIG. (Slot van bladz. 567).

BEREKEN vijftig cents voor twee biggen. Lever alle af aan geadresseerde”. ☒ Flannery las het telegram en klaarde op. Zoo vlug hij kon, schreef hij een rekening uit en holde den geheelen weg naar het huis van mijnheer Morehouse. Aan het hek bleef hij plotseling staan. Het huis staarde hem met holle oogen aan. Er waren geen gordijnen voor de ramen en hij kon in de leege kamers kijken. Een bord op de veranda luidde: „Te Huur!” Mijnheer Morehouse was verhuisd. Flannery rende den geheelen weg terug naar het kantoor. Gedurende zijn afwezigheid waren er negen en zestig biggen geboren. Hij rende weer naar buiten en deed haastig navraag in het stadje. Mijnheer Morehouse was niet alleen verhuisd, maar hij had Westcote verlaten. Flannery

ging naar het kantoor en vernam, dat twee honderd en zes biggen ter wereld waren gekomen sedert hij weg was gegaan. Hij zond een telegram aan de contrôle-afdeeling: „Kan vijftig cent voor twee biggen niet innen daar geadresseerde de stad verlaten heeft wat moet ik doen Flannery”. ☒ Het telegram werd ter hand gesteld aan een der klerken van de contrôle-afdeeling, die lachte, toen hij het las. „Flannery is zeker gek geworden. Hij weet toch, dat hij de zending hierheen moet sturen”, zeide de klerk en telegrafeerde aan Flannery om de biggen naar het hoofdkantoor van de maatschappij te Franklin te zenden. ☒ Toen Flannery het telegram ontving, ging hij aan het werk; de zes jongens, die hij had aangenomen om hem te helpen, togen ook aan het werk. Met de haast van wanhopige menschen maakten zij hokken uit zeepkisten, crackerkisten en alle mogelijke soorten kisten en zoo snel de kisten klaar waren, vulden zij die met Guineesche biggen en zonden ze per express naar Franklin. Dagenlang vloeide de gestadige stroom kisten met biggen van Westcote naar Franklin en

nog steeds waren Flannery en zijn helpers zonder ophouden aan het spijkeren en kisten maken. Na een week hadden zij twee honderd en tachtig kisten met Guineesche biggen verzonden en er waren in het expeditie kantoor zeshonderd en vier biggen meer, dan toen zij begonnen! ☒ „Stop zendingen biggen. Pakhuis vol”, luidde een telegram aan Flannery. Hij hield juist lang genoeg op om terug te seinen: „Kan niet stoppen” en ging door met het verzenden. Met den volgenden trein uit Franklin kwam een der inspecteurs van de maatschappij mee. Hij had instructies om tot elken prijs den stroom van biggen te stoppen. Toen de trein het station van Westcote binnenreed, zag hij een veewagen op het zijspoor van de express company staan en toen hij het kantoor bereikte, zag hij dat de wagon tegen het kantoor aan gerangeerd was. Zes jongens waren bezig manden vol met Guineesche biggetjes uit het kantoor te dragen en in den wagen te ledigen. In de kamer stond Flannery in zijn hemdsmouwen, bezig met een kolenschap de biggen in de manden te scheppen. Hij was bezig een eind te maken aan

DE MYSTIEKE ZIEL VAN FINLAND. VOORZANGERES

de biggen-geschiedenis. ☒ Met een nijdig geblaas keek hij naar den inspecteur op. ☒ „Nog één wagonlading en ik zal ze kwijt zijn en nooit zul je Flannery meer vangen met Guineesche biggen in zijn kantoor. Nee, meneer, ik niet! Ze zijn bijna m'n dood geweest. Den volgenden keer zal ik weten, dat biggen, van welke nationaliteit ook, huisdieren zijn en volgens het laagste tarief reizen”. ☒ Hij begon weer te scheppen en sprak in horten en stooten tusschen zijn hijgen: „De voorschriften mogen zijn, wat ze willen, maar je kunt Mike Flannery niet tweemaal op dezelfde manier voor den gek houden. Als het op levend vee aankomt, laat de voorschriften dan naar den duvel loopen. Zoolang Flannery hier het kantoor waarneemt, zoolang zijn biggen huisdieren en koeien zijn huisdieren en paarden ook en leeuwen en tijgers en berggeiten, allemaal huisdieren en het tarief ervoor is vijf en twintig cent”. ☒ Hij hield even op om een van de jongens een leege mand te laten neerzetten in de plaats van de juist gevulde. Er waren nog maar weinig biggen over. Toen hij dit zag, kwam zijn natuurlijke neiging, om de dingen van den vroolijken kant te bezien, weer boven. ☒ „Nou, afijn”, zeide hij vroolijk, „'t is nog zoo slim niet, als het had kunnen zijn. Stel je voor, dat het olifanten geweest waren!”